

บทที่ 7

พระอัยการลักษณะขบถศึก

พระอัยการขบถศึกประกาศใช้ในปีมหาศักราช 1373⁽¹⁾

กฎหมายฉบับนี้แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่แรกเป็นบทบัญญัติกำหนดความผิดฐานกบฏต่อพระเจ้าแผ่นดินและบ้านเมือง ส่วนที่สองเป็นกฎหมายอาญาศึกที่ทหารลงแก่กันในสนามสงคราม จึงเรียกรวมกันว่าพระอัยการขบถศึก ในคำปรารภกฎหมายฉบับนี้ได้กล่าวว่า สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ปางก่อนได้บัญญัติลงโทษผู้ที่กระทำความตามบาลีที่วะติงกรรมกร 32 ประการ โดยมีโทษ 21 ประการ เช่น ความผิดฐานขบถ เป็นโจรปล้นตีพระนครเขาราชนิเวศมณฑล ฆ่าฟันพระสงฆ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังบัญญัติความผิดที่มีโทษ 11 ประการ ได้แก่ การล่วงพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดกฎหมาย เป็นโจรปล้นบ้านเรือน เป็นต้น แต่ความผิดในพระอัยการลักษณะขบถศึกนี้ท่านได้ทรงบัญญัติขึ้นตามมูลคดีในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ดังนี้

1. ผู้ใดใจใหญ่ใฝ่สูงศักดิ์ มั่นขบถประทุษร้ายจะต้อองค์พระมหากษัตริย์จากเศวตฉัตร
2. ทำร้ายพระองค์ด้วยโหรยาพิษ และด้วยเครื่องศาสตราสรรพุทธให้ถึงสิ้นพระชนม์
3. พระเจ้าอยู่หัวให้ผู้ใดไปรังเมือง ครองเมือง และมีได้เอาสุวรรณบุปผา และพัตยาเข้ามาถวายบังคมและแข็งเมือง
4. ผู้ใดเอาใจไปแผ่เพื่อเข้าศึกศัตรู นัดแนะให้ยกเข้ามาเบียดเบียนพระนครขอบขันทเสมาธานีน้อยใหญ่

⁽¹⁾ปีมหาศักราช 1373 ปีระกา ตรงกับ พ.ศ. 1996 ปีระกา รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ดุ จิตร ภูมิศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

5. ผู้ใดเอากิจการบ้านเมืองแลกำลังเมืองแจ้งให้ข้าศึกฟัง ถ้าผู้ใดทำดังกล่าวมานี้ เป็นความผิดมีโทษชั้นอกุศล 3 สถาน คือ

1. ให้บริวารบาทว์ฆ่าเสียให้สิ้นทั้งโคตร
2. ให้บริวารบาทว์ฆ่าเสีย 7 ชั่วโคตร
3. ให้บริวารบาทว์แล้วให้ฆ่าเสีย โคตรนั้นอย่าให้เลี้ยงสืบไปเลย

เวลาที่ประหารนั้นห้ามท่านไม่ให้โลหิต และองศก⁽¹⁾ตกลงในแผ่นดิน ให้ใส่เปลลอยเสียตามกระแส น้ำ แผ่นดิน 240,000 โยชน์ ทรงพระเจ้าได้ถึง 5 พระองค์ และมีอาจทรงผู้ออกตัญญูหาความสัจมิได้

บุคคลที่กระทำความผิดฐานขบถนี้ แม้ผู้กระทำความผิดจะมีบาปเห็ญเป็นความดีความชอบก็ตาม ก็ไม่ให้นำมาเพื่อลดหย่อนโทษได้เลย ถ้าเป็นความผิดประเภทอื่นแม้จะมีโทษถึงประหารชีวิต ก็ให้งดเว้นโทษไว้ 1 หรือ 2 ครั้งก่อน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ในพระอัยการขบถศึกยังบัญญัติการกระทำความผิดฐานขบถอื่นอีก เช่น

1. เป็นข้าพระเจ้าอยู่หัวเลี้ยงให้มียศศักดิ์ คิดใหญ่ ใฝ่สูง ประทุษร้ายต่อรบพุ่งเมืองท่าน
2. รู้ว่าผู้ใดทำขบถ เข้าด้วยพวกขบถ หรือไม่นำความมาเปิดทูล
3. หัวเมืองที่ขึ้นต่อกรุงเทพมหานคร ไม่นำดอกไม้เงินดอกไม้ทองและเครื่องราชบรรณาการมาถวายตามพระราชประเพณี
4. ผู้รู้เห็นเข้าด้วยกับข้าศึกศัตรูต่างชาติที่แปลกปลอมเข้ามาคิดร้ายต่อแผ่นดิน
5. ข้าศึกจากต่างประเทศแปลกปลอมเข้ามา ให้อาศัยในบ้านตนเรือนตน
6. เป็นนายหมวดนายกอง เวลาเมื่อศึกสงครามกลับอพยพครอบครัวไปเข้าด้วยกับข้าศึก

การกล่าวหาว่าผู้ใดกระทำความผิดฐานขบถ ท่านให้ผู้รู้ทำหน้าที่สื่อฎีกามายื่นต่อสมุหนายก ให้เปิดทูลต่อพระเจ้าอยู่หัว ให้ถือว่าผู้นั้นมีคุณต่อแผ่นดิน การกล่าวหาว่าผู้อื่นกระทำความผิด

(1) อาศก คือ รูปแห่งคนหรือสัตว์อันตายทั้งปวง เช่น ชากผีทั้งปวง

ฐานขบถนั้น ท่านห้ามนำเป็นบัตรสนเท่ห์ลักลอบทิ้งไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ถ้าจับได้ว่าผู้ใดทำ ให้มีโทษต้องถูกฆ่าให้ตาย ส่วนผู้พบเห็นบัตรสนเท่ห์อันตกไว้ในที่ต่าง ๆ ท่านห้ามหยิบมาอ่านหรือแจกจ่ายให้ผู้อื่นอ่าน ผู้ใดฝ่าฝืนให้จับมาจำเอาไว้ เพื่อหาตัวผู้ทำบัตรสนเท่ห์ ถ้าไม่พบผู้ทำบัตรสนเท่ห์ให้จำผู้เก็บบัตรสนเท่ห์ไว้ 3 เดือน แล้วทวนด้วยไม้หวาย 50 ที

ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญาศึก มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษทหารที่ไม่เข้าต่อสู้ข้าศึก ลงโทษทหารที่หนีทัพ มีการปูนบำเหน็จทหารที่รบได้ชัยชนะข้าศึก การลดหย่อนโทษผู้มีบำเหน็จบำนาญ เป็นต้น